

İLHAN

ABDÜLHAK HAMİD TARHAN

Genel Bakış

XIX. yüzyılın sonlarında, özellikle Kafkasya bölgesinde yaşayan Türk asıllı aydınlar, Türk tarihi ve Türkolojiyle ilgili çalışmalar yaparak Türk birliği ülküsünü geliştirmeye ve hayata geçirmeye yönelik tartışmaya başlamışlardır. İsmail Gaspıralı gibi aydınların öncülüğünde, ortak bir Türk dilinin Türkçü toplumlar tarafından kabulü ve tek bir devlet altında birleşme gibi düşünceler güç kazanır. Fakat bu aydınların ortaya atmış oldukları Türklük tanımı, bir ulusal birlikten ziyade ümmet birliğine yönelik düşüncelerle çerçevelendirilir. Zira, söz konusu dönemde Kafkasya coğrafyasında Türk kimliği bu coğrafyada yaşayan Müslümanlar için kullanılır. Osmanlı Devleti'nde zamanla güç kazanmaya başlamış olan bu ülkünün ışığında, aydın sıfatlı kişilikler bu siyasetin savunuculuğunu yapacak eserler vermeye başlamıştır. Yazarın Kanbur dairesi olarak kümelendirdiği beş eserden ilki olan İlhan adlı yapıtı, bu ülkü çerçevesi temel alınarak kurgulanmış ve bununla beraber döneminin siyasal alanındaki bozukluklara eleştiriler getirmiştir. Londra'da yazmaya başlayıp Belçika'da bitirdiği eser, 1913 yılında Tanin gazetesinde tefrika edilmiştir. Esin kaynaklarını tarihten alan eser, tarihi vakaların ve kişiliklerin gerçekliğine bağlı kalmadan kurgulanarak toplamda on fasıldan oluşan bir trajedidir. Daima yeni arayışlar içerisinde olmuş olan yazar bu manzum eserinde, çeşitli vezin türleri ve hece ölçülerini kullanmıştır. Bundan dolayı eserin, hem okunması hem de sahnelenmesi oldukça zorlayıcıdır.

Kişiler

Bahadır Han (İlhan) Eserin adını alan başkarakter, Cengiz Han'ın torunu Hülagü'nün kurmuş olduğu Moğol devletinin sonuncu hükümdarıdır. Atalarının kazanmış olduğu zaferlerle, ecdadının servetiyle ve kendi gücüyle sürekli övünür. Yazarın diğer eserlerindeki zalim lider karakterleriyle aynı özellikleri gösteren İlhan; zalim, doymak bilmez, düzenbaz, gücün esiri, iradesiz, ahlaksız, şımarık, bencil, şüpheli ve buyurgan bir tiptedir. Bu özellikleriyle anlatı boyunca süregelen bütün entrik unsurların kaynağı ve yönlendiricisi olur. Fakat hırsının esirliğinden kaynaklanan eylemlerinin neticesinde kendi sonunu da hazırlamış olur.

Emir Çoban Süregelen anlatıdaki entrik çatışmanın olumlu tarafında yer alır. Devletin çeşitli üst kademelerinde görevler yapmış olan sadrazam, bilgeliği ve tecrübesiyle ön plana çıkar. Devlete yapmış olduğu katkılardan dolayı sevilir ve saygı görür. Kendisini ciddi bir rakip olarak gören Bahadır Han'ın hilelerine karşı ayakta kalmaya çalışır. Onunla girdiği kanlı mücadelelerde kızlarını ona terkeder, oğullarının ölümüne şahit olur ve en güvendiği insanların ihanetine uğrar.

Bağdat Hatun Bahadır Han'ın Çoban ailesine karşı başlattığı çatışmanın ilk odak noktası Bağdat Hatun olur. Zira bu iki karakter, küçüklükten beri birbirlerine aşıkırlar ve İlhan, Çoban ailesinden ilk olarak onu elde eder. Sevdiği adamla ailesi arasında tercih yapmak konusunda ciddi çatışmalar yaşayan kadın karakter, genel olarak tercihini aşkından yana yapar. Zira Bahadır Han'ın bütün kötü tabiatını biliyor olsa da, aile fertlerinin maruz kaldığı olumsuz durumlara ses çıkarmaz. Hatta İlhan Dilşad tarafından öldürüldüğünde yeğeniyle kavga eder. Sonuç olarak bencilliğinin ve ihtiraslarının kurbanı olur.

Öykü

İktidar Mücadelesi Sultaniye'deki sarayında ikamet eden Bahadır Han, eserin başlangıcındaki uzun tiradda, coğrafyasının önemli hükümdarıyla kıyaslamalar yaparak kendi büyüklüğünü dile getirmektedir. Çevresindeki kişilere soyunun yüceliğinden bahsederek kendisini kutsallaştırır. Bütün dünyayı kendisine düşman olarak görür ve aynı sarayda yaşayıp kendisine rakip gördüğü Çoban ailesi, bu düşmanların en büyüğüdür. Bahadır Han çocukluk aşkı olan Bağdat Hatun'u Emir Çoban'dan ister. Emir Çoban, kızının Emir Hasan'la evli olduğunu belirtir ve onun kendini beğenmişliği yerer. Emir Çoban'ın bu tutumu karşısında hiddetlenen Bahadır Han, Emir Hasan'ı

Tebriz'e vali tahin eder ve böylece onu saraydan uzaklaştırmış olur. Zira Emir Hasan, bu teklifi büyük bir sevinçle karşılar ve makam sahibi olmaktan büyük mutluluk duyar. Gece vakitlerinde yatak odasında oturmakta olan Bahadır Han, kendisine miras kalmış olan saltanatın geleceği ve geçmişiyle ilgili düşünür. Emir Çoban'la uzun zamandır rekabet içinde olduklarına vurgu yapar. Bir yandan da Emir Çoban, Bahadır Han'ın küstah davranışlarını hesaba çeker ve onun ne kadar kötü tabiatlı bir insan olduğuna vurgu yapar. Emir Hasan aldığı görevden duymuş olduğu memnuniyeti düşünürken Bağdat Hatun, gelecekte ailesini bekleyen felaketlerin öncelemlerini yapar. Rüyasında anlatının geçmişi ve geleceğine dair önemli bilgiler verilir. Zira kendisi sevdiği adam olan Bahadır Han ve ailesi arasında kalmıştır. Gelecekle ilgili kehanetlerini Emir-i Dimaşk'a söyler fakat Dimaşk bunlara inanmaz ve kendisine teklif edilen sadrazamlık teklifini kabul eder. Bahadır Han, Bağdat Hatun'un yeğeni olan Dilşad'la da gönül eğlendirir ve bu durum hala ile yeğeni arasında bir çatışmaya sebep olur. Ancak Bahadır Han, Bağdat Hatun'u yanına çağırır ve ona evlenme teklif eder. Ailesinin geleceğiyle ilgili şüpheleri kabaran Emir Çoban, Hâfız-ı Şîrâzî'ye akıl danışır ve oğullarının çok olmasından dolayı umutludur. Saraydan kaçmaya karar veren Emir Çoban, bu olayın ardından oğullarıyla birlikte Emir Hasan'ın bulunduğu kaleyi kuşatır. Fakat meydana çıkan fırtına, ordunun hareket kabiliyetini güç hale getirir. Sarayda kalmış olan Çoban ailesi mensuplarından Dimaşk'a, Emir Hasan'a yardım edecek orduya komuta etmesi emredilir. Ailesine ihanet edemeyecek olan Dimaşk, saray muhafızları tarafından zindana atılır. Bahadır Han onu bu görevden azleder ve karşılığında da Dilşad'la evlenmek ister. Fakat Dimaşk buna izin veremeyeceğini söyler ve bunun üzerine Bahadır Han'ın Çoban ailesine karşı olan öfkesi bir kat daha artar. Sarayda bulunan Çoban ailesi, kendilerinin ve diğerlerinin katledilmesi ihtimalini tartışırlar. Bahadır Han, öfke içindeki Dilşad'la yeniden karşılaştığında Dilşad, ailesini kurtarabilmek için onun evlenme teklifini kabul etmek ister.

Emir Hasan'ın Utançtan İntihar Etmesi Emir Çoban ile Emir Hasan'ın orduları savaşta tutuşmuşlardır ve Çoban'ın oğulları kanlı mücadelede hayatını kaybeder. Hasan, Çoban'ın askerlerine saf değiştirmelerini teklif eder ve askerlerin büyük bir kısmı bu teklifi kabul eder. Savaş sırasında meydana çıkan veba hastalığı nedeniyle iki taraf da ciddi kayıplar verir fakat savaşın galibi Emir Hasan olur. İki taraf da bu savaştan en çok fayda sağlayan kişinin Bahadır Han olduğu konusunda birleşir ve Emir Hasan, Emir Çoban'la oğlu Hulu Han'ı serbest bırakır. Gıyaseddin'in sarayına sığınan Emir Çoban ölen oğullarının ardından ağıt yakar. Emir Hasan, makam ve mevki uğruna ailesine ihanet etmiş olmaktan dolayı pişmanlık duyar ve Bahadır Han'a karşı içinde ciddi bir nefret büyütmeğe başlar. Emir Çoban adına Gıyaseddin'in Kabîl'deki sarayında bir ziyafet verilir. Emir Çoban kendisinin ve oğullarının başına gelen felaketten bahsederken Gıyaseddin de Bahadır Han'ın zalimliğinden dem vurur. Fakat Bahadır her ne kadar zalim olsa da Gıyaseddin'in ona boyun eğmekten başka çaresi yoktur. Eserin en önemli karakterlerinden olan Kanbur ilk defa bu sahnede görülür ve zalim yöneticilerle ilgili tenkit ve hiciv dolu bir konuşma yapar. Sekizinci fasıla geldiğinde Emir Hasan ve Bahadır Han'ın iç hesaplaşma içerikli iç monologlarına rastlarız. Emir Hasan, eşi olan Bağdat Hatun'u Bahadır'a bırakmış olmaktan büyük pişmanlık duyar. Bahadır ise kendisine sorun çıkaran Çoban ailesiyle ilgili korkunç düşüncelere kapılır ve Emir Hasan'ın Emir Çoban'ın kaçmasına izin verdiğini öğrenmiştir. Bunun üzerine içine düşmüş olduğu onursuz durumdan kurtulmanın tek yolu olarak ölümü gören Emir Hasan intihar eder. Bu olayın ardından anlatı odağı Kabîl sarayına geçer ve Kanbur, Emir Çoban'ın korkunç akıbetiyle ilgili düşüncelerini dile getirir.

Dilşad'ın Zalimliklerin İntikamını Alması Gıyaseddin'le gizli bir işbirliği halinde olan Bahadır Han, onların ölüm emrini verir. Emir üzerine Gıyaseddin, Emir Çoban ve oğlu Hulu Han'ı cellatlara teslim eder ve idam ettirir. Bahadır'ın sarayı önünde bu isimlerin cenazelerinin görünmesiyle birlikte Bahadır Han (İlhan) oldukça memnun olur ve bunu Bağdat Hatun'a da belli eder. Bu olaydan daha sonra sahneye çıkan Dilşad, babasının tabutu başında intikam yemini eder ve uzun bir tiradla bunu dile getirir. Son fasılda Bahadır Han, zevk alemlerinden birinden dönmüş ve yatağında sarhoş bir vaziyette uzanmaktadır. Dilşad'ın yanına gelmesini beklerken uyuyakalır. Onu tamamen savunmasız bir vaziyette gören Dilşad, Bahadır Han'ı boğarak öldürür ve ailesinin intikamını alır. Daha sonra Bağdat Hatun'la karşılaşan Dilşad ona yaptıklarını anlatır ve iki kadın birbirleriyle amansız bir kavgaya tutuşur. Daha sonra saray hizmetlilerinin odaya girmesiyle ceset bulunur ve oyun bu sahneye sonlanır.

Tema

Şahsi Hırsın Esirliği İlhanlı Devleti'nin Hükümdarı olan Bahadır Han, bulunmuş olduğu mevkinin verdiği güçle zevk ve safa içinde bir hayat yaşamaktadır. İsteddiği her şeyi elde edebilmek için her türlü düzenbazlığı yapabilecek olan karakter, Emir Çoban'ın kızı olan Bağdat Hatun'u kendisine ister. Evli olan Bağdat Hatun'un kocasını (Emir Hasan) makam ve servetle kandırarak onu kendisine

ve maddiyata esir eder. Emir Çoban'ı ise sadrazamlıktan aldırır. İki aile arasında patlak veren soğuk savaşın sonunda Çoban ailesinin bütün erkek karakterleri hayatını kaybeder. Fakat oyunun sonunda ilahi adalet tecelli eder ve Emin Çoban'ın torunu Dilşad, Bahadır Han'dan ailesinin katledilen bireylerinin intikamını alır. Bahadır Han, şahsi hırslarının ve arzularının esir bir temsilcisi rolünü oynarken Emir Çoban, kendisini halkına adanmış ideal bir insan rolünü üstlenir. Süregelen anlatı içerisindeki kurgusal karakterler, benliklerinde kutsallaştırdıkları düşüncelerin ya da iradesel zayıflıkların birer esiri halindedirler.

Kişi İncelemesi

Bahadır Han (İlhan) (Zalim)

Karakter Eserin adını alan başkarakter, Cengiz Han'ın torunu Hülagü'nün kurmuş olduğu Moğol devletinin sonuncu hükümdarıdır. Atalarının kazanmış olduğu zaferlerle, ecdadının servetiyle ve kendi gücüyle sürekli övünür. Yazarın diğer eserlerindeki zalim lider karakterleriyle aynı özellikleri gösteren İlhan; zalim, doymak bilmez, düzenbaz, gücün esiri, iradesiz, ahlaksız, şımarık, bencil, şüpheci ve buyurgan bir tiptedir. Bu özellikleriyle anlatı boyunca süregelen bütün entrik unsurların kaynağı ve yönlendiricisi olur. Fakat hırsının esirliğinden kaynaklanan eylemlerinin neticesinde kendi sonunu da hazırlamış olur.

Etkinlikler İlhanlı devletinin son hükümdarı olan Bahadır Han, saltanat ailesi içinde düşman olarak gördüğü Çoban ailesine karşı soğuk bir savaş başlatır. İlk olarak Emir Çoban'ın kızı olan Bağdat Hatun'u kendisine ister. Fakat Bağdat evli olduğu için Emir Çoban tarafından bunun mümkün olamayacağı söylenir. Bunun üzerine İlhan, Bağdat Hatun'un eşi Emir Hasan'ı Tebriz'e vali olarak atar ve onu saraydan uzaklaştırır. Emir Hasan elde edeceği makam karşılığında ailesini geride bırakır ve ardından Bahadır Han'la Bağdat Hatun arasında gizli bir aşk başlar. Fakat daha sonra Bağdat Hatun'dan sıkılan İlhan, onun yeğeni olan Dilşad'a meyleder. Bu durum karşısında saraydan ayrılan Emir Çoban, Kabil'de oğullarıyla birlikte Emir Hasan'ın ordusuna karşı savaşa tutuşur ve yenilir. Ancak kendisi ve oğullarından Hulu Han hayatta kalır ve Gıyaseddin'in sarayına sığınır. Bahadır Han'la gizli bir işbirliği halinde olan Gıyaseddin, onun emri üzerine Emir Çoban'ı ve oğulunu idam ettirir. Bunun haberini alan İlhan epeyce sevinir ve çevresindeki herkese bunu belli eder. Dedesinin ve amcasının tabutları başında intikam yemini eden Dilşad, bir gece Bahadır Han sarhoşluktan sızmış bir şekilde yatarken onu boğarak öldürür. Böylece ilahi adalet tecelli etmiş olur. İktidarını kalıcı hale getirmek adına düşman olarak addettiği ailedeki bütün erkekleri öldürtür ve kadınları da esiri haline getirir.

Etkileşim Eserdeki entrik kurgunun en baskın karakteri olarak bütün anlatı kişileriyle iletişim ve etkileşim halindedir. Gerçekleşen diyaloglar manzum bir biçim de gerçekleşir ve kişinin dünya görüşünün ya da duygularının vurgulandığı yerler tirad biçiminde verilir. Anlatının başından sonuna kadar her karakterin kaderini belirler fakat ilahi adaletin tecellisiyle kendi düzenbazlıklarının doğurduğu zalimliğin kurbanı olur.

ÖRNEK ANILAR

Kindar Bahadır Han'ın Çoban ailesine karşı verdiği entrik savaş, eserin ilk dizelerinde başkarakterin kendi ağzından uzun bir tirad biçiminde okura anlatılır. Kendisine rakip olarak gördüğü ailenin, içinde bulunduğu mevkide gözü olduğunu dile getirir ve küçüklük aşkı olan Bağdat Hatun'un başka biriyle evlenmiş olmasına yönelik düşünceleri yansıtılır: "Verdi on üç yaşında bu tahtı sana baban. Sadrın Çoban'dı, sadrın üstünde bir çıban. Miras idi sana pederinden bu yâdigâr; vâris kesildi sonra nihâni vü âşikâr. (...) Asla hayale almayıp evreng ü efseri, Etsin dedik idare bu mülkü o serseri. Hem-sin seninle duhteri Bağdat'a mübtelâ, ancak o burca ister idin kılmak itilâ. Etti bu yolda haylû şühûr u sinîn mürûr; Geldi asîle karşı vekile biraz gurur. "Olsun" dedik, kerimesi olsun da kısmetin. Hâcendi bir de hâtırına vardı hürmetin. Hem hâce hem vasî idi hem sadr-ı saltanat! Gâv u peleng ü üstür, o rûbâh-ı şeytanet".

Gururlu Çoban ile girdikleri bir tartışma da, birbirlerinin soylarını ve cihangirliklerini kıyaslar. Emir Çoban, Anadolu Türkleri üzerine güzellemeler yaparken İlhan da Doğu Türklerinin kudretliliğinden ve cihangirliğinden bahseder. Kendisine de bu destansı geçmişten pay çıkartır: "İlhan-ı âzamım ki bu âlem memâlikim. Ben belki hem de âlemi ervâha mâlikim: Giydirdim enbiyâya serâser külâhlar; raşan güzergahimde sanemler, ilâhlar!" Cengiz böyle derdi: Hülâgûda öyle ya. Ben derim ki şimdi benimdir bu Asya"

İktidar Atalarının geçmişteki zalimce uygulamaları kendisine hatırlatıldığında bunun bir öneminin olmadığını dile getirir. Onun için önemli olanın şu andır ve yönettiği büyük coğrafyanın tek hakimi olduğu kendisi tarafından vurgulanır: “Lâzım değil tahatturu mâzi-i muzlimin; Bilmek de istemem nedir âtisi hâlimin. Filhâl ben neyim bu hakikat değil ba’îd: Şâh-ı cihan-penah Bahadır Ebu Saîd. Tatar u Türk ü Fars u Arab hep benim bugün; Anlarca belki din ile mezhep benim bugün; Hakan-ı Çin, Han-ı Buhara, Şeh-i Acem, Sultan-ı Rûm, mâlik-i işret-serâ-yı Cem!”.

Açgözlü Bağdat Hatun’u elde edebilmek için onun kocası olan Emir Hasan’ı makam ve mevkiyle kandırarak Tebriz’e vali olarak gönderir. Birlikte olmak istediği kadını elde edebilmek için her türlü düzenbazlığa başvurur fakat kısa bir süre sonra Bağdat Hatun’dan vazgeçer ve Dilşad’a meyleder: “Bağdad Hatun’u isterim ben! Ejderlerden de bedterim ben!”. – “Dilşad! Neredesin? Yetiş ey sevdiğim güzel! Aşkınla söylesen mi, ya yazsam mı bir gazel? (...) Bağdad’ı istemem hele, Dilşad’ı isterim!”.

Paranoyak Kendisinin ve saltanatının özellikle çevresindekiler tarafından sürekli tehdit edildiğini düşünen İlhan, düşman olarak addettiği kişilerden kurtulmanın yollarını arar ve bu düşünceler sürekli aklında kol gezmektedir: “Sağlık hoş olmuyor hele dünyada uykusuz; bir anı yok bu saltanatın bence korkusuz! Âlemde kahirâne yok ettim neler neler; Bir anda sâhirâne uyuttum ne fitneler! Her şeb o nimeti ediyor herkes iğtinâm; Bir kendi şahsım olmuyor nâil-i menâm! Bilmem nasıl muhafaza ettim bu sıhhati; Rüyâda gördüğüm bir yok hâb-ı rahatı. Şiddetle –ibtîlâ-yı harem – bir o pâydâr; İbka-yı zindegîye o olmakta hep medâr”.

Emir Çoban (Bilge)

Karakter Süregelen anlatıdaki entrik çatışmanın olumlu tarafında yer alır. Devletin çeşitli üst kademelerinde görevler yapmış olan sadrazam, bilgeliği ve tecrübesiyle ön plana çıkar. Devlet’e yapmış olduğu katkılardan dolayı sevilir ve saygı görür. Kendisini ciddi bir rakip olarak gören Bahadır Han’ın hilelerine karşı ayakta kalmaya çalışır. Onunla girdiği kanlı mücadelelerde kızlarını ona terkeder, oğullarının ölümüne şahit olur ve en güvendiği insanların ihanetine uğrar.

Etkinlikler Bilge karakter geçmişte devleti için oldukça faydalı icraatlarda bulunmuş ve ülkesinin yükselişinde önemli bir rol oynayarak sadrazam olmuştur. Fakat iktidara İlhan’ın geçmesiyle beraber ona karşı cephe alır çünkü onun kötü insani tabiatının farkındadır. İlhan’ın kendisine karşı kurduğu komploların farkında olsa da ona karşı güçsüzdür ve onun eylemlerine engel olamaz. Kızıyla birlikte olmasına müsaade etmese de İlhan, Bağdat’ın kocasını uzaklara göndererek onunla birlikte olmayı başarır. İlhan’ın davranışlarından hayli rahatsız olan Emir Çoban, damadına karşı savaşmak zorunda kalır ve bu savaşta çoğu oğulunu kaybeder. Kızları ise çoktandır Bahadır Han’ın esiri olmuştur. Hayatta kalan tek oğlu Hulu Han’la beraber Gıyaseddin’in sarayına sığınır. Aralarında bilgece konuşmalar geçer ve ikisi de Bahadır’ın zulmünden rahatsızdır. Fakat Gıyaseddin’i tahakkümü altına almış olan Bahadır, Emir Çoban’ın öldürülmesini emreder ve Gıyaseddin bu emire uyararak Emir ve oğulunu öldürtür. Ülkesinde adil ve barışçıl bir yönetim anlayışını tesis etmek için yola çıkan Emir, amacında başarılı olamadan ölür. Fakat onun ölümüyle torunu olan Dilşad, Bahadır Han’ın hayatına son verir.

Etkileşim Anlatıdaki entrik kurgunun en önemli karakterlerinden biri olan Emir, düşmanı tarafından daima hüsrana uğratılmıştır fakat onun ölümüyle birlikte torunu intikamını alır ve ilahi adalet tecelli eder. Eserdeki bütün kahramanlarla iletişim ve etkileşim halinde olan karakter uzun tiradlarıyla dünya görüşünü ortaya koyar ve verilmek istenen iletinin okura ulaşmasına aracılık eder.

ÖRNEK ANILAR

Kurtarıcı İlhan’ın hükümdarlığıyla beraber ülke yönetiminde su yüzüne çıkan yozlaşma, bilge karakteri ciddi derecede rahatsız eder. Ülke yönetiminin ondan bir an evvel kurtulması gerektiğini savunur: “Bir gün ki bugün sâikalar gökleri yırtar, Nûh ol da bu tufanda” dedi “kavmini kurtar” Bî-şek bu nasihatle bugün âmilim”.

Sitemkar Bahadır Han’ın Emir Çoban’dan kızı Bağdat Hatun’u istemesi onu dehşete düşürür. Zira kızı Emir Hasan’la evlidir. Bahadır Han’ın kötü emellerinin ilk bu sahnede ortaya çıkmasıyla Emir Çoban’ın ciddi eleştirisine uğrar. Emir Çoban, İlhan’ın kötü tabiatını bilir: “Varken o kadar çok odalıklar kucağında isterdi benim ırzımı yakmak ocağında”.

Lider Halkına adalet ve refah getirebilmek adına hükümdarı olan İlhan'a karşı gelir. Onuru ayaklar altına alınmış olan bilge kahraman, maruz kaldıkları şiddetten intikam almaya ant içer ve bu düşünceyi eyleme koyar: "Bir pîr fakat ahd-ı cedîd âdemidir bu! İlhan demi geçmiş ola, Çoban demidir bu!".

Fedakar Saraydan kaçarak hükümdara karşı başkaldırıcı tesis eden Emir Çoban, girdiği her mücadeleyi kaybeder ve en sonunda Gıyaseddin'e sığınır. Gıyaseddin'in de kendisini öldüreceğini öğrendiği zaman bu yola öleceğini bilerek çıktığını söyler: "Aldım başımı koltuğumun altına zaten; Bir can gibi geldim der-i şâhâneye bî-ten".

Bilge Bahadır Han'ın zalim ve kan dökücü ecdadından gurur duyduğunu ve onlara güzellemler yaptığını görün Emir Çoban, eskilerin yaptığı hatalardan ders çıkarılmasını ve onlarınkinden daha iyi bir anlayışın hayata geçirilmesini savunur: "Bilsen nerede şimdi Hülâgû ile Cengiz, Mâziniz olan muzlime-i hâile-engîz? Mâliktiler anlar dahi aktar-ı zemîne; Memlûk bugün her biri bir kirm-i kemîne! Âlûde-i hûn etmiş iken hâk-i cihânı, Doldurdular ol hâk ile sûrah-ı dehân! Dendanlarını dest-i kazâ eyledi ihrac; Akvâm-ı cihân gördü nedir gaye-i târâc".

Bağdat Hatun (Bencil)

Karakter Bahadır Han'ın Çoban ailesine karşı başlattığı çatışmanın ilk odak noktası Bağdat Hatun olur. Zira bu iki karakter, küçüklükten beri birbirlerine aşıktilar ve İlhan, Çoban ailesinden ilk olarak onu elde eder. Sevdiği adama ailesi arasında tercih yapmak konusunda ciddi çatışmalar yaşayan kadın karakter, genel olarak tercihini aşkından yana yapar. Zira Bahadır Han'ın bütün kötü tabiatını biliyor olsa da, aile fertlerinin maruz kaldığı olumsuz durumlara ses çıkarmaz. Hatta İlhan, Dilşad tarafından öldürüldüğünde yeğeniyle kavga eder. Sonuç olarak bencilliğinin ve ihtiraslarının kurbanı olur.

Etkinlikler Babası Emir Çoban'ın bütün karşı koymalarına rağmen Bahadır Han'a karşı beslediği aşk duygusundan asla vazgeçmez. Emir Hasan'la evli olmasına rağmen gönlü İlhan'dadır. İlhan'ın teklifi üzerine Tebriz'e vali olarak giden Emir Hasan, gitmeden önce karısını boşar ve Bağdat Hatun bu durum karşısında hiç sesini çıkarmadan durumu kabullenir. Fakat ikilinin aşklarını yaşayabilmeleri için önlerinde Emir Çoban engeli vardır. O da sarayı terkedince ikili birbirleriyle olma fırsatını yakalarlar fakat bu sefer de Bahadır Han Dilşad'a meyleder. Yeğenini kendisine rakip olarak gören Bağdat Hatun'la Dilşad arasında soğuk bir çatışma başlar. Babası ve kardeşleri İlhan tarafından öldürülünce yine tepkisiz kalır. Sevdiği adama karşı bütün ailesini gözden çıkarmıştır. Ancak Dilşad onun tersi kişilik özelliklerine sahip bir karakter olarak bu duruma isyan eder ve intikam sözü verir. Bir gece Bahadır Han'ı yatağında uyurken boğarak öldürür ve Bağdat Hatun bunu öğrenince iki kadın arasında amansız bir kavga patlak verir.

Etkileşim Asıl anlatının arka planında devam eden aşk vakasındaki üçgeni oluşturan önemli karakterlerden biridir. Bahadır Han'ın kötü davranışlarının farkında olsa da aşkı için bunu görmezlikten gelir. Birçok karakterle etkileşim halinde olsa da anlatı boyunca hayli etkisiz bir rol oynar ve kaderini kabullenir.

ÖRNEK ANILAR

Aşık Anlatının ikinci faslında bir rüya gören kadın karakter, sevdiği adama geçirdiği temiz ve masum çocukluk anılarını görür. Rüyasında sayıklayan Bağdat, sevdiği adama karşı beslediği duyguları okura açık eder: "(Yatıp uyuyacağı sırada) Bahadır, âh, Bahadır!... Bahadır-ı mazi. (Uyur ve ber-vech-i âti rüya görür: Sayıklar gibi de terennüm ederek:) Sabâvet zamanında aşk-ı Hudâ-dâd! (Altı yedi yaşlarında biri oğlan, biri kız gayet güzel giyinmiş iki çocuğun arkalarında dadıları olduğu halde ele ele vererek bir büyük saray merdiveninden bahçeye indikleri, bir havuz kenarına gidip orada konuşmaya başladıkları müşahade olunur.) Şebâb-ı unfuvânında İlhan'la Bağdad! (On altı on yedi yaşlarında iki muâşıkın bir ırmağın kenarında çiçekler ve meyvelerle müzeyyen bir mahall-i istirahatatta ferî ve bâlinler üzerinde hoş-nişâne musahabet ettikleri müşahade olunur.) O İlhan yolunda Hasan'dan teneffür".

Kerametli Rüyasının devamında, gelecekte gerçekleşek olayları önceler. Kocasının Tebriz'e sürülmesi ve babasının sarayı terketmesinden sonra, Bahadır Han için Dilşad'la bir rekabet içine gireceklerini rüyasında öngörür: "Nihayet benimle vuku-ı tezevvüc (İlhan ile Bağdad'ın müzeyyen bir odada nâz ve niyâzla hem-bezm oldukları görülür.) Nihayet rakîbem de meyl-i tetevvüc! (Dilşad'ın Bağdad'ın yanında iltifât-ı İlhanî'ye mazhar olduğu ve onun da harem-serâyı izdivaca dâhil olacağı

anlaşılarak Bağdat'ın yeis ve keder halinde bulunduğu görülür.) Müsebbib ben oldum bu ceng ü cidale; yine aşkımin meyli yok itidale! Harîk-i mehîb işte karşımda fetret. Yok eyvah! Çehremde bir aks-i humret! (Muharebe meydanı görülür. Emir Çoban ile Mîr Hasan'ın müsademeleri ve Bağdad'ın biraderlerinin mecruh ve maktul yattıkları ve cümlesinin gazubâne Bağdad'a bakmakta oldukları görülür.) Ve İlhan yolunda sitemler pederden! Ninem bir heyûlâ gubâr-ı kederden! (Bu hali de görerek havf ile uyanır. Manzara değişiyor.)”.

Mağdur Ailesinin geleceğiyle ilgili ciddi kaygıları olan Bağdat Hatun, bu konudaki düşüncelerini çeşitli iç monologlarla dile getirir. Bahadır Han'ın sahip olduğu kötü tabiatın kendisi de farkındadır ve bundan dolayı düşüncelidir: “Peder hulâsa bu yolda helâk olup gidiyor, biraderânım anın mesleğinde meskediyor; kocam harîs-i terakki fakat denâetkâr; Bahadır'ınsa değil zulmü kabil-i inkâr”.

Sadık/Hain Bahadır Han'ın emriyle ailesini terketmek zorunda kalan kocasına başlangıçta sitem eder. Kocasına içine düşmüş olduğu küçültücü durumdan dolayı hakaret eder. Lakin Bağdat Hatun, kocasının gidişine aslında o kadar da üzülmemiştir ve kocası bu durumun farkındadır. Anlatı ilerledikçe bunu daha iyi görürüz: “ O şâh ise olacak sonra bunda katil-i âm, Hasan dedikleri alçak da nâil-i in'âm! Hevâ-yı câh ile terketti gitti aileyi” - Size de fâide var bunda, ne lâzım ızmâr? Halce-i aşkıınıza zevciniz olsun mimar: Nâil olduk demedir şâh-ı cihânın, bu sene Bendeniz nimet ü ihsanına, siz kendisine”.

Düşünceli Ailesi ve aşkı arasında derin çatışmalar yaşamaya sürüklenen Bağdat, bunun yanında yaşlılık ve ölüm, güzelliğin geçiciliği gibi konular üzerine de düşünür. Ailesinin maruz kaldığı kötücül durum, kendi çevresinde esenliksiz bir ortam yaratır ve bundan dolayı saraydaki eğlencelere bazen kendini kaptırır: “Bir yar için agyâra tekâpû; Asla çekilir derd değil bu; Düşmek ne revâ, dest-i rakîbe Mahsul-i sirişkim gül-i hoş-bû. Aşkım benim, ey mihr-i semenber, Doğmuş idi hüsnünle beraber. Tevem o iki ahter-i yektâ Layık mı cüdagâne seferber? Bildim seni âlemde penâhım; Âlemde budur varsa günâhım. Mahşer günü ey meh tutulursun Tutmazsa seni ger bugün âhım!”.